

HET WOORD VAN DE WEEK

20e jaargang nr. 15

10 april 1967

Orgaan van DE HUMANISTISCHE LUISTERKRING

administratie
postbus 114, Utrecht
tel. 030-24641
postgiro 58

abonnementsprijs f 6,— per jaar
buitenland f 7,50 per jaar
voor België f 6,50
losse nummers f 0,50
verschijnt wekelijks

Wat betekent voor mij het Humanisme?

Toen ik op 8-jarige leeftijd op een zondagschool bijbelonderricht en (vrijzinnig-protestants) godsdienstonderwijs kreeg ontwikkelde zich spontaan een weerzin hiertegen en op 12-jarige leeftijd noemde ik mezelf atheïst. In militaire dienst weigerde ik mij als protestant of katholiek te klasseren, al viel daarna de keus tussen veldprediker of exerceren ten gunste van de eerste uit. In het tijdschrift „Het Kind” van 1934 (blz. 619) staat een artikel van mijn hand, waarin staat geschreven over „mijn atheïsme”, mijn liefde ervoor en de gevolgen daarvan voor de opvoeding van kinderen.

Ik herinner mij nog, dat ik toen het negatieve in de term „atheïsme” nauwelijks als een bezwaar voelde, omdat ik het uitdagende karakter ervan zo op prijs stelde. Met het ouder (ook wijzer?) worden sprak dit bezwaar echter sterker, en bovendien werd pijnlijker bemerkt hoe het ongodsdienstige deel van ons volk door gebrek aan organisatie geen gezicht en daardoor geen stem had.

Toen een goede vriend mij in 1949 op het bestaan van het H.V. wees, was weinig overredingskracht nodig om mij lid te maken. Op dat ogenblik zag ik als voornaamste taak van het Verbond het opkomen voor de gelijkberechtigtheid en het bevorderen van het maatschappelijk aanzien van de ongodsdienstige Nederlander.

Al spoedig ontdekte ik echter, hoe waardevol voor mij de levensbeschouwelijke gedachtenwisselingen waren in het Verbond, maar ook daarbuiten door levensbeschouwelijke contacten met andersdenkenden. Beide ervoer ik als een verrijking van mijn persoonlijkheid.

Ook van het praktisch humanisme — de geeste-

lijke zorg — begreep ik spoedig de grote betekenis, juist voor het aanzien van het humanisme, al raakte ik hier persoonlijk minder bij betrokken: ik ben nu eenmaal meer theoreticus dan practicus. Als zodanig kan ik wel met animo en voldoening meewerken aan spreekbeurten, radiopraatjes en schriftelijke discussies in „Mens en Wereld” en in „Rekening”.

Het Humanistisch Verbond heeft mij belangrijk meer gegeven dan ik bij mijn lid worden had verwacht, zowel door het persoonlijk contact als door de trots op wat deze kleine groep in de laatste 20 jaar heeft gepresteerd en op de invloed, die zij heeft uitgeoefend op het levensbeschouwelijk klimaat in ons land en zelfs in de wereld. Ik voel mij overtuigd humanist en ook overtuigd van het grote belang van het Verbond voor het humanisme, voor iedere ongodsdienstige Nederlander en voor de levensbeschouwelijke structuur van Nederland.

J. P. Mazure

personalia

J. P. MAZURE, geb. 1899 te Rotterdam, eindexamen H.B.S. 1917, diploma civiel-ingenieur aan de T.H.D. 1923. Van 1923-1944 ingenieur bij de Dienst der Zuiderzeewerken; 1944-1950 directeur van de Stichting Ratiobouw; sinds 1950 hoogleraar aan de T.H.D. in de toegepaste mechanica, later in de bouwconstructie. In 1937 doctor technische wetenschap. Voorzitter van verscheidene normcommissies en andere technische commissies. Enthousiast sportbeoefenaar (40 jaar competitie-korfbal); vele functies in de korfbalwereld en algemene sportwereld. Lid S.D.A.P. en P.v.d.A. sinds 1923; sinds 1958 lid van de Eerste Kamer; sinds 1966 Voorzitter van dit lichaam. Getrouwd; 4 kinderen en 9 kleinkinderen.

2 uitzendingen per week

elke maandagavond van 19.40—19.50 uur de rubriek Geestelijk Leven. (Hilversum I)

elke vrijdagavond van 22.25—22.30 uur de rubriek Kort kommentaar. (Hilversum II)

Modern mensbeeld

Reeds enkele malen mocht ik in deze rubriek van het Humanistisch Verbond spreken over de kenmerken van het moderne mensbeeld. Ik heb daarbij destijds gesteld, dat een van de bijzonderheden van de mens van nu, m.i. bestaat uit zijn grote bewogenheid met datgene wat elders ter wereld gebeurt. In de tweede plaats lijkt de moed — zich-niet-konformistisch — te gedragen eveneens een kenmerkende eigenschap van de moderne mens.

Voor alle duidelijkheid moet hier nogmaals gesteld worden, dat bewogenheid en moed tot non-konformisme natuurlijk altijd menselijke eigenschappen waren. Er zijn (gelukkig) altijd bewogen mensen geweest; er waren en zijn ook altijd mensen, die zich anders hebben durven opstellen dan de meerderheid dat doet. Desalniettemin meen ik dan zowel de bewogenheid als de moed tot non-konformisme, in deze dagen door méér mensen vertoond worden, op een méér intense wijze, dan vroeger het geval was. Het mensbeeld van nu wordt gekenmerkt door deze twee zaken.

Als derde kenmerk voor de mens van nu, zou ik vandaag echter een zaak willen noemen, die niet specifiek modern is. Het gaat evenmin om iets, dat vroeger veroordeeld werd en in deze jaren nu juist in zwang is. Het derde in de trits van eigenschappen van de moderne mens is, lijkt me, de liefde, een menselijke eigenschap die aan geen enkele speciale periode gebonden is.

Men moet een zekere huiver, een beetje schroom overwinnen, om zomaar onbekommerd te gaan praten over „de liefde”. Immers het woord heeft snel een theatrale bijklank, het is te overdreven, te dik... Toch wil ik het er op wagen. Geen enkel mensbeeld lijkt nl. compleet te zijn zonder de liefde. Alle andere woorden, die men zou willen gebruiken in plaats van de liefde, drukken gebrekiger uit wat men bedoelt, dan het oude, misschien afgezaagde maar toch enig juiste woord liefde.

Enige tijd geleden was me gevraagd een lezing te houden op een jongerenkonferentie. Bij die gelegenheid gebruikte ik aanvankelijk niet het woord liefde, maar ik sprak van „warmte”. Warmte als essentiële menselijke eigenschap. De andere spreker op deze konferentie was een man, die zijn opleiding en werkkring op natuurwetenschappelijk gebied had verworven.

Hij kon het niet laten op te merken, dat hij wat vreemd aankeek tegen het begrip „warmte” als typische, ja noodzakelijke eigenschap van mensen. Immers in zijn tak van wetenschap was warmte alleen maar datgene wat overbleef na een scheikundige reactie: warmte was afval!

Hij, van zijn kant had gelijk. Ik had er verstandiger aan gedaan, niet over warmte te spreken, als ik liefde bedoelde. Door een ander begrip in te voeren, konden misverstanden ontstaan. Laten we de zaak bij zijn naam noemen: liefde. Liefde is een wezenlijk kenmerk van ons mensbeeld.

In het nieuwe testament wordt een drietal eigenschappen genoemd, die de mens zouden dienen te sieren. Ieder kent ze; het gaat om „geloof, hoop en liefde”. Hiertegenover kan een humanist ook een drietal kenmerken van de mens noemen, die voor hem essentieel zijn en wel: bewogenheid, non-konformisme en liefde. Zo goed als in het nieuwe testament gesteld is: „maar de grootste van deze is de liefde”, zo kan dat voor ons humanisten evenzeer gelden. Immers, wat zou bewogenheid betekenen zonder liefde? Niets anders dan op zichzelf gerichte aanstellerij, exhibitionisme.

Men kan zich bewogen gevoelen t.o.v. bepaalde groepen mensen, die in de verdrukking zijn geraakt, of t.o.v. bepaalde problemen, zoals de oorlog in Vietnam of de oorlog in Yemen, of de jacht op zehondendbabies... er zijn in deze we-

tulpen

Gij die, op uw steel gestegen,
schijnt te zijn uit zon gedegen,
die met uw doorvlamd gewaad
prachtig in de velden staat,
gij die, nog in 't morgendoomen,
tegen vroege-voorjaarsboomen
in de verten bloeit en brandt, —
in de verten van mijn land,
in de verten, waar de scholen
witgedekte wolken dolen,
waar de wereld in het rond
uitligt aan den horizont, —
in de statige avonduren
ligt gij met de wijde vuren
uwer levensheerlijkheid
voor mijne ogen uitgespreid...
En nog diep in kalme nachten
zien, herdenkend, mijn gedachten
u bij menigten geplant, —
in de schoonheid van mijn land.

Jan Prins
uit VERZEN

Televisie-uitzending van het Humanistisch Verbond

VAN ERKENNING TOT HERKENNING

Plaats en taak van het Humanistisch Verbond in de Nederlandse samenleving was het thema tijdens het congres op 15 en 16 april jl. en is vanavond eveneens onderwerp van gesprek tussen prof. dr. G. A. Kooy, mevr. D. Roethof-Ensing, mr. M. G. Rood en de heer P. Spigt o.l.v. prof. dr. J. P. van Praag

Presentatie: mevr. J. W. F. Klein-von Baumhauer.

Regie: Joes Odufré.

reld problemen te over die tot bewogen reacties kunnen leiden.

Non-konformisme kan men vertonen in velerlei opzicht, in kleding, gedrag, levenswijze. Men kan non-konformist zijn zuiver en alleen uit reactie bv. om het milieu waar men uit stamt, af te zweven en weg te duwen. Men kan ook non-konformist zijn uit overtuiging.

Al deze zaken lijken echter hol te zijn, wanneer ze niet worden aangedreven door de motor van de liefde. Hier wordt met liefde niet bedoeld erotiek of sex. Dat kan er, gelukkig, allemaal bij behoren, het kan mooi zijn, fijn en heel belangrijk in een mensenleven. De liefde als belangrijkste kenmerk van het mensbeeld is de warme stroom die een mens kan uitstralen ten opzichte van een ander mens. De liefde geeft de beweging vleugels en maakt het non-konformisme inhoudsvol.

Iedere spreker in deze rubriek ontvangt brieven van luisteraars. Soms vriendelijke brieven, maar ook boze verontwaardigde brieven. Een van de verwijten die men dan aan ons humanisten maakt is, dat we ons zo zouden afzetten tegen de

christenen en tegen het christendom. Het lijkt me dat de schrijvers zich vergissen. Als het humanisme werkelijk niets anders betekende dan een-zich-afzetten-tegen-het-christendom, zou het humanistisch verbond nooit de groei hebben kunnen tonen, zoals dat in de 20 jaren van haar bestaan is gebeurd. Dan zou ook de humanistische geestelijke verzorging nooit in staat zijn geweest zovelen werkelijk hulp te bieden. Wij zetten ons niet alleen maar af tegen het christendom. In sommige opzichten zijn we het volkomen eens!

Voor wat ons onderwerp van vandaag betreft: het is waar wat het nieuwe testament schrijft, dat de liefde het belangrijkste is. Ook voor humanisten geldt de liefde als meest wezenlijke menselijke eigenschap. Wel moet hier aan worden toegevoegd, dat wij bedoelen de liefde van mens tot mens, de „horizontale” liefde.

Naast bewogenheid en moed tot non-konformisme is het vermogen de ander lief te hebben, hét kenmerk van het mens-zijn, nu en altijd.

M. ROOD-DE BOER

Kort kommentaar (uitzending van vrijdag 7 april 1967)

DAT SNAPPEN ZE NIET!

Dat snappen ze niet, als de oudere generatie bij het lezen of horen van berichten over opnieuw ontslag van zoveel honderd arbeiders, elkaar verschrikt aankijkt en zegt: er zal toch weer geen crisis komen?

Dat snappen ze niet, de jongeren van vandaag, en als verontruste vaders zeggen: maar laat me je het eens uitleggen, jongen, laat mij jou nou eens vertellen, wat het zeggen wil: werkloosheid, crisis, voor duizenden niet genoeg brood op de plank!, dan antwoorden ze uit zichzelf al: laat maar vader, dat snappen we immers toch niet...

Zo'n houding wekt bij velen, die de jaren dertig wel bewust hebben meegemaakt, wrevel en, naar zij menen, terecht.

Ik ben het daar niet zo mee eens en wou dat om te beginnen met een simpel kinderlijk voorbeeld aanduiden: toen ik een lagere-schoolkind was en de crisisjaren hun stempel op de maatschappij drukten, bleek het al moeilijk binnen de muren van een „veilig” ambtenarengezin — hoe rood ook van politieke kleur — iets te begrijpen van de ellende die elders volop geleden werd. Wel weet ik nog goed, dat als op gezette tijden er griesmeelpudding met abrikozen op tafel kwam, mijn gezicht vol afgrijzen dan beantwoord werd met de opmerking: duizenden kinderen snakken er naar.

Het leek mij volstrekt onvoorstelbaar toe, hoe iemand naar zoiets kon snakken.

Of ook werd deze variant gebruikt: je zult er nog eens naar snakken!

Zojuist verschenen

GESCHIEDENIS VAN HET HUMANISME IN NEDERLAND

van dr. A. L. Constandse

Verkoopprijs: f 8,90. Nu reeds te bestellen bij het Centraal Bureau van het Humanistisch Verbond, postbus 114, Utrecht door storting of overschrijving op postrekening no. 30 49 60, met vermelding van de titel van het boek.

Wij hebben het mijn moeder later, toen dat inderdaad in de oorlogsjaren zo was, vaak spottend voorgehouden. Maar toen pas begrepen wij het!

Nu het woord oorlogsjaren gevallen is en het ook weer bijna 5 mei is, nog dit: ook op dat punt stuiten we vaak op onbegrip bij de jongere generaties en stoten we er ons aan. U kent die gesprekken waarschijnlijk zelf wel, of ze willen niet luisteren, of ze zijn geboeid en raken onder de indruk van hetgeen wij uit die donkere jaren naar voren brengen. Ja, naar mijn ervaring begint op dit gebied zelfs niet zelden zich deze tendens af te tekenen: de jaren '40—'45 worden geromantiseerd! Vele jongeren hebben zich een beeld gevormd dat allerminst in overeenstemming met de werkelijkheid is: heel dit volk eendrachtig in het verzet, als één man in de weer de bezetters het leven lastig te maken.

Een avonturenroman om in één adem uit te lezen en... misschien nog niet eens zo gek om meege-maakt te hebben.

En dan daarnet voor de deur: een kleutergroep, de oudste vijf jaar misschien, rijdend op zijn driewieler en schietend met een plastic pistool onder de kreet „oorlog in Vietnam” en dan moesten de anderen met een smak tegen de grond vallen. Ondanks mezelf zei ik narrig: „weet jij veel, jong” en ontmoette slechts verbazing in de blauwe ogen van een joch, dat ik anders vrolijk gedag zeg. Weet ie veel, al hoort hij er iedere dag over praten op de tv en... ziet hij er zelfs beelden van. En zóver strekten onze communicatie-middelen zich in de jaren '30 niet uit.

Nee, dat snappen ze ook niet. Ook de oudere kinderen niet, als het om oorlog gaat, om werkloosheid en crisistijd. Ze snappen het niet voordat ze de bittere werkelijkheid aan den lijve ondervinden, tot ze er midden in komen te zitten en we moeten maar hopen dat het hen niet overkomen zal. Wij volwassenen hebben het recht niet, vind ik, hen het onbegrip kwalijk te nemen, we hebben alleen de dure plicht hen zo op te voeden, hen zo te leiden juist in deze dagen van welvaart waarin het allemaal maar zo gemakkelijk gaat, dat ze andere, slechtere tijden aankunnen. De kracht, de moed, die ruggegraat! En hoeveel ouders zijn er van wie we moeten zeggen: „dat snappen ze niet!”.

D. Roethof-Ensing

Biografieën

Er worden in ons land veel te weinig levensbeschrijvingen uitgegeven, zo heb ik eens ergens gelezen. Ik geloof het onmiddellijk, maar ik geloof ook, dat de beschrijving van een leven, hetzij dat van een ander of dat van jezelf, een bijna bovenmenselijk werk is.

Onlangs daagde een dame mij uit om het leven te beschrijven van een man, die wij beiden gekend hebben en die in het openbare leven geruime tijd een belangrijke plaats heeft ingenomen. Ik heb de gedachte dadelijk verworpen om verscheidene redenen. Ten eerste is het zeer de vraag of ik het zou kunnen. Ten tweede zou het verzamelen van het materiaal zoveel tijd vragen, dat ik er jaren over zou moeten doen. Maar deze twee bezwaren zijn overkomelijk. Als het de vraag is of ik het kan, is het altijd nog de moeite waard om het te proberen. Een uitdaging vraagt om een antwoord. En al heb ik nu niet veel tijd om het naspeurwerk te doen, wellicht komt die tijd nog wel eens.

Er is nog een derde reden. Die kan men vinden in de eerste brief van Paulus aan die van Korinthe, het tweede hoofdstuk en daarvan het elfde vers, alwaar staat geschreven: „Want wie der mensen weet, wat des mensen is, dan de geest des mensen die in hem is”. Huiselijk gezegd: „Wat weten wij eigenlijk van een ander en van onszelf af?”

Bijzonder weinig. Meestal niet veel meer dan uiterlijkheden: geboorte- en sterfdatum en enkele markante voorvallen die daartussen liggen. Maar dat is nog niet „wat des mensen is”. Deze gegevens kunnen op zijn best een biografie opleveren. Een mens is echter nog iets meer dan een biologisch verschijnsel. Wat heeft hij nog meer gedaan dan klauteren op de maatschappelijke ladder? Waarom klauterde hij zo hardnekkig? Had hij er echt plezier in? Ging hij ondanks zichzelf nog een sport hoger en nog één? Was hij daar in de hoogte niet verschrikkelijk eenzaam? Werd hij niet duizelig? Heeft hij niet vaak gedacht: „Als ik nou in 's hemelsnaam maar niet met een smak naar beneden tuimel”? Heeft hij daarboven geen doodsangsten uitgestaan?

Dat zou ik allemaal willen weten. Maar de man, van wie ik de biografie zou moeten schrijven is dood en ik kan het hem dus niet meer vragen. Het is trouwens zeer twijfelachtig of hij het zelf geweten heeft. Het is best mogelijk, dat hij geleerd heeft, dat hoger hetzelfde is als beter. En toen hij een groot deel van zijn leven aan het klimmen had besteed, moest hij uit zelfbehoud wel zeggen, dat het een verdienstelijke en zelfs prettige bezigheid was. Als hij iets anders beoefend zou hebben zou dat hebben betekend, dat hij een streep door zijn hele leven zou hebben gehaald.

Zoiets komt wel eens voor en dan eindigen de klimmers hun bestaan met een verbitterde en uitgebluste oude dag. Of zij maken er zelf een eind aan. Als zo'n leven beschreven wordt, maakt de auteur ook van het einde plichtsgetrouw melding. Maar wanneer de worm van de twijfel begonnen is met knagen, kan hij slechts raden. En die knagende twijfel beschouw ik als een wezen-

lijk deel des mensen.

De man, van wie ik de biografie niet schrijf, had meer dan een vinger in de pap van het publieke leven. Hij was een dominerende figuur en scheen zeer zelfbewust en energiek. Twijfel scheen hij niet te kennen. Zo heb ik hem jaren gezien, soms verafschuud en dikwijls bewonderd. Tot ik na de vele gesprekken die ik met hem gehad had, ineens een korte blik mocht slaan in „de geest des mensen die in hem is”. Het was eigenlijk maar een droevig gezicht. Mijn bewondering werd tot een groot medelijden. De energieke reus bleek een eenzaam mens te zijn die moedeloos om zich heen tastte. Als hij iets raakte, was het altijd een hogere sport, waaraan hij zich weer moest ophijsen, omdat iedereen dat van hem verwachtte. Hij zelf trouwens ook. Toen wij een tijd hadden gepraat, moest hij weg om iets belangrijks te doen.

Dat weet ik dus allemaal wel van hem. Maar ik weet niet, wat er in hem omging, als hij zijn belangrijke taken verrichtte. Misschien is er dan ook af en toe wel eens een flits geweest van „wat ben ik nu eigenlijk bezig te doen?” En wat dacht hij voor het slapen gaan? Enfin, u kunt zelf tal van situaties bedenken, waarin u en hij plotseeling het leven als van uit de verte bekeken. „Ben ik dat nou? Waarom doe ik dat? Wat beweegt mij? Idelheid? Mensenliefde? Plichtsbesef? Of word ik bewogen?”

U ziet het: het schrijven van een biografie is op zo'n manier geen gemakkelijke taak. Ik begin er tenminste niet aan.

Het is natuurlijk nog mogelijk, dat ik een autobiografie ga schrijven. Dat is misschien nog minder eenvoudig, maar dan heb je tenminste jezelf te pakken. De autobiografieën die ik gelezen heb, waren op zijn minst eenzijdig. De schrijvers hadden het goed met zichzelf getroffen. Zij hadden wel eens een klein foutje gemaakt, maar dat was, gezien de omstandigheden, welhaast onvermijdelijk.

Ik ken maar één autobiografie die de waarheid zeer nabij komt, het dagboek van mijn oude getrouwe Samuel Pepys. Maar dat was dan ook bedoeld om nooit gepubliceerd te worden, hoewel hij het wel bewaard heeft en zelfs ten geschenke heeft gegeven aan een bibliotheek. Waarom hij dat heeft gedaan, begrijp ik nog niet, maar hij heeft het gelukkig gedaan. Want daardoor leren wij een man kennen die niet veel beter of slechter is dan andere mannen, maar die door zijn openhartigheid ons wel steun geeft.

Voor al echter leren wij de tijd van Pepys kennen. En dat lijkt mij een van de grootste betekenissen van een autobiografie. Een redelijk eerlijk verslag van een leven kan een verrassend licht werpen op de tijd, waarin het is geleefd. Het is dan niet meer de man of de vrouw die belangrijk is, het is de entourage. Zoals ook van een oude krant de advertenties vaak veel onthullender zijn dan de hoofdartikelen en het nieuws van de voorpagina.

Goed, ik denk dat ik dan maar aan een autobiografie begin.

H.H.

uitzendingen van het humanistisch verbond

vrijdag 14 april 22.25 uur: Kort kommentaar (Hilv. II)

maandag 17 april 19.40 uur: H. J. J. Lips: „Gezin en Opvoeding” (Hilv. I)

vrijdag 21 april 22.25 uur: Kort kommentaar (Hilv. II)

Televisie-uitzending op maandag 24 april van 19.00—19.30 uur op Ned. I.